

NISSI VALLA L O O O O DUS- T O O O O O V I H I K

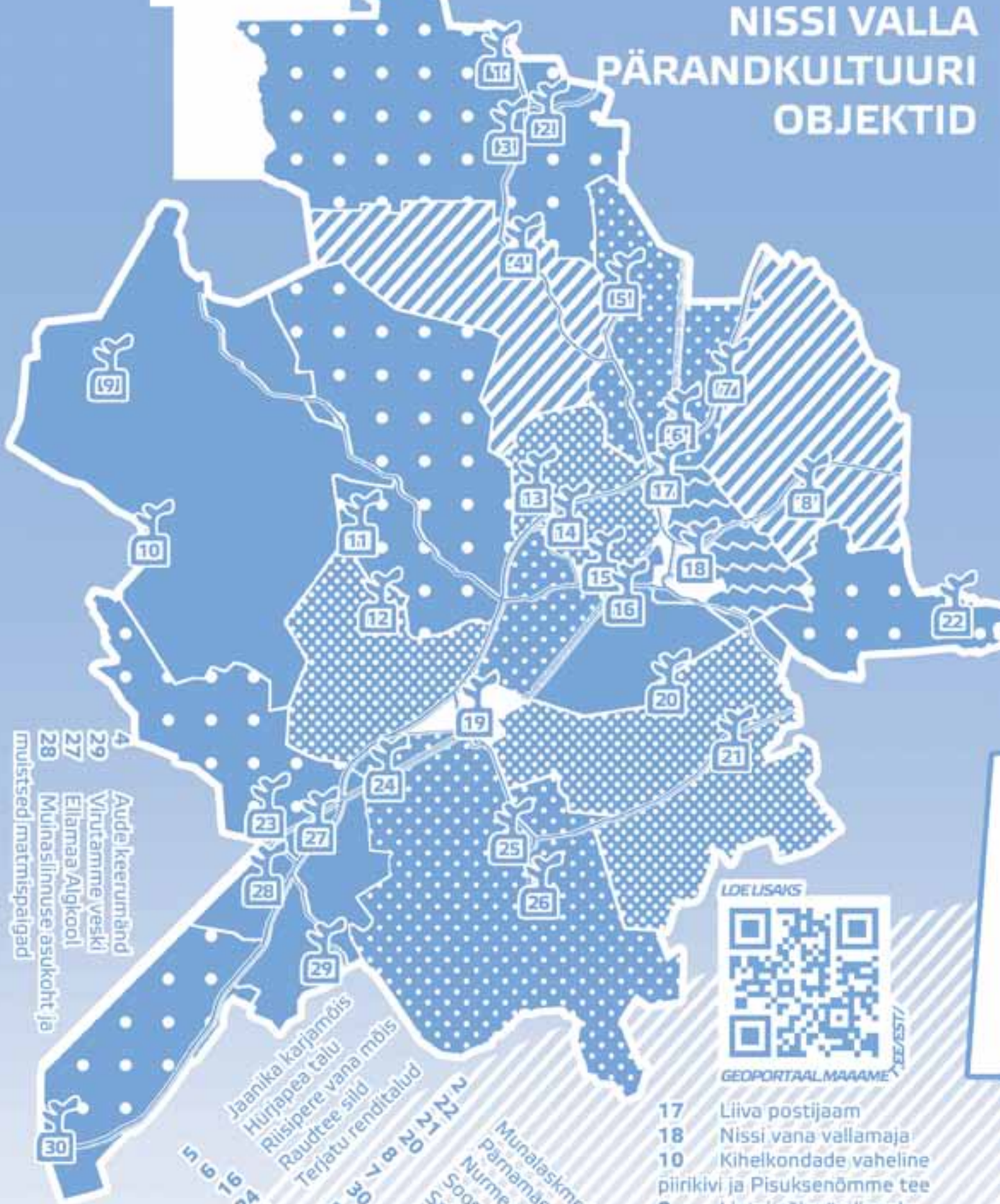
Koostajad:
**Kristel Kadak, Ulvi Lepplaan,
Merike Palts, Marje Suharov**
Joonistused ja väljanägemine:
Ott Pilipenko
Fotode autor:
Terje Lehtme
Välja andja:
MTÜ Ellamaa Loodusselts
Trükk:
Major Trükiagentuur OÜ
Töövihikute väljaandmist toetab

NISSI VALLA VÄLJANÄGEMINE

2008

NISSI VALLA PÄRANDKULTUURI OBJEKTID

4 Andelkeerumänd
29 Vihutamme veski
27 Ellamaa Algkool
28 Muinaslinnuse asukoht ja muistised/matmispaigad

25 Lehetu mõis
23 Mälestusmärk hukku nud lenduritele Lepastes
1 Sepu vesiveski
3 Munalaskme mõisa metsavahi talu

Jaanika karjamõis
Hurjapea talu
Riisipere vana mõis
Raudtee siid
Terjatü renditalud
Munalaskme lubjaahi
Pamamäe poolmõis
Nurme mõis
Soosalu mägi
Saida mõis
Rehemäe mõis ja paekivist silotorn

LDE LISAKS

GEOPORTAAL.MAAAMET.EE/EST/

17 Liiva postijaam
18 Nissi vana vallamaja
10 Kihelkondade vaheline piirikivi ja Pisuksenõmme tee
9 Lintsi sõjaväe linnak
11 Viruküla tammik
19 Ellamaa elektrijaam
14 Riisipere mõis ja mõisapark
15 Katkumägi
13 Vilumäe turbavõtukohtad
12 Sooääre talu kartulikoopad

ETTEVÖTTE NIMI, ASUKOHT

ETTEVÖTTE ASUTAMISE AEG

ÜHISKONNA SEKTOR

avalik sektor
erasektor
mittetulundussektor

TÖÖTUSHARU

tootev
teenindav

TOORAIN
tooraine nimetus, kust pärit

TRANSPORDI LIIK, mille abil tooraine kohale jõuab

TÖÖTAJAD
töötajate arv ametite kaupa

ETTEVÖTTE NIMI

SEOTUD ETTEVÖTTED

TOODANG

LOODUSSÕBRALIKKUS
milliseid keskkonnakaitselisi abinõusid kasutatakse

TRANSPORDI
LIIK

TURUSTAMISE
KOHAD

MÕJU/KASULIKKUS kohalikule elanikkonnale:

3

- 3** Erinevatele metsatüüpidele on iseloomulikud kindlad taimed. Järgnevalt määrame metsas kasvavad taimed ning nende alusel teeme kindlaks ka metsatüübi.
- 1**

PUURINNE

PÖÖSARINNE

PUHMARINNE

ROHURINNE

SAMBLARINNE

Metsatüüp on

- 3** Inimtegevusest mõjutab metsa looduskooslusi kõige enam lagerale. Milliseid positiivseid ja negatiivseid tagajärgi toob endaga kaasa metsaraie?
- 2**

Rabad on liigivaese taimestikuga looduskooslused. Liigniiskuse tõttu on taimede lagunemine rabades väga aeglane ning osaliselt lagunenud taimede ja loomade jäänused moodustavad turbakihi. Väga oluliseks turba tekitajaks on turbasammal. Järgnevalt tegelemegi turbasambla uurimisega.

4 VEE SISALDUS TURBASAMBLAS

1 Võta peotäis turbasammalt ja kaalu see ära

Sammal kaalub: **9**

Sammal kaalub: **9**

Kui suur on kaaluvahe?

LISA ÜLES ANNE

Pigista sambla-peotäiest välja nii-palju vett kui jõuad

Pärast seda kaalu sammal uuesti.

Arvuta, mitu protsenti moodustab turbasamblast vesi.

4
2 Tõmba määttast välja üks turbasamblataim.

Uuri seda

Mõõda joonlauaga taime elus ja eluta osa pikkus. Kirjuta taime juurde mõlema osa pikkus sentimeetrites.

4
3

Milles seisneb raba turbasambla tähtsus?

Kuidas inimene oma tegevusega raba kahjustada võib?

4
4

Kas sa leiad rabast mõne konkreetse näilte?

- MURAKAS
- KANARBIK
- PORSS
- JÕHVIKAS
- LÄÄNE-MÖÖKROHI

4
5 Seosta tagakaanel olevad pildid õigete nimetustega

HUULHEIN

KÜÜVITS

1

5 2 Miks tohib kaitsealal liikuda vaid mööda laudteed ja koos loodusretke juhiga

5 3 Uuri jáni, kus need kõige meelsamini kápalised kasvavad.

NIISKED METSAD JA PUISNIIDUD

LUBJARIKKAD MADALSOOD JA RABAD

4 Mille pooldest erinevad teistest kápalistest soomukas, pesaljuur ja koralljuur?

Nissi valja soodes ja metsades kasvab mitmel pool taimeharuldusi - orhideesid. Pooled Eesti kápalistest (18 liiki) on elupaiga leidnud Alema kaitsealal, mille moodustavad lubjarikas madalsoo, rabaserv, natuke metsa ja Nurme puisniit. Teistest haruldastest taimedest kasvavad Alema koidjas selaginell, eesti soojumikas ja putuktoidulistest taimedest hariilik vóipátakas, vesihernes, úmaralehine ja pikalehine hualhein.

Harjumaal asuvad kaks Eesti suurimat karstivälja- Kastivere ja Tuhala. Nissi karst kuulub koos Kuumetsa karstialaga Kohila karsti valdkonda.

AMMENDUNUD
TURBAVÄLJADE
TAASTAMINE

AVAKOOSLUSTE
KADUMINE JA
VÕSASTUMINE

6 Tuleta meelde Kolju kurisuga seotud legend.

6 Kirjelda pildi järgi vee teekonda. Värvi vesi.

1

6 Millistel suurtel karstiväljadel asuvad need objektid:

2

Nõlakaev

salajõgi

lida koobas

kurisu Ammaauk

karstijäänuk
Kivilaud

5 Miks karstunud alade põhjavesi võib kergemini saastuda?

4 Milliseid karstivorme sa oma kodukohas tead?

6 Mida sa pead võimalikeks saasteallikateks?

6 7 Millised probleemid võivad kaasneda turba kaevandamisega karstunud aladel?

7 Kuhu voolavad Nissi valla soodest ja rabadest algavate jõgede ja ojade veed? Kirjuta lahtritesse lähtekoht ja kuhu kuhu suubub

Lilvi jõgi	Elismaa oja
Kioostri jõgi	Munalaskme oja

7 Kuidas on meie ojasid ja jõgesid kasutatud?

7 Voolukiiruse ja veekoguse seisundi määramine

Määra objekti koordinaadid.

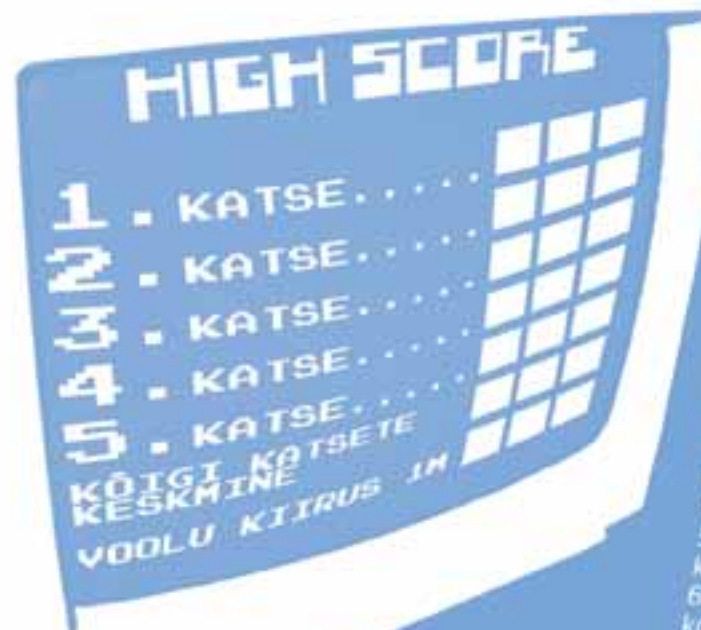
Uuritav objekt on

oja/jõgi
külas

Player ZHO-GURG

Lilvi jõgi	Elismaa oja
Kioostri jõgi	Munalaskme oja

- VAJALIKUD**
- termomeeter
  - indikaatorpaber
  - MÖÖDULINT**
  - stopper
  - ujuv ese
- ESEMED**

7 Voolukiiruse määramine

- 4
- Tähista jõe kaldal 10 m löngu algus ja lõpp.
  - Töötatakse paaris. Üks õpilane laseb 1-2 m enne alguspunkti ujuveme vette ja kul ese on alguspunkti, annab kaaslasel märku.
  - Paariline mõõdab stopperiga aega, mis kulub esemel alguspunkti lõppu jõudmiseks.
  - Mõõtmist korratakse vähemalt 5 korda ja andmed kirjutatakse tabelisse.
  - Leitakse kõigi katsete keskmine aeg.
  - Leitakse voolukiirus 1m kohta, selleks jagatakse leitud aeg 10-ga.

7 Vee analüüsimine

5

Vee temperatuur (5. min)	Vee happesus
Vee värvus	
Vee läbipaistvus	Hinnang veepuhtusele

8 Vana maja on sobiv elukoht paljudele elusolenditele. Leia neile taimedele, seentele ja loomadele majas sobiv elukoht.

1

PÖÖNINGUL

KATUSEL JA RÄÄSTA ALL

SEINA SEES JA PEAL

TUBADES

KELDRIS

MUJAL

RÄÄSTAPÄÄSUIKE
KOIBIK
KODUTUMI
RÄNDROTT
SUITSUPÄÄSUIKE
KÄELUSHAKK
KIILASSILMIGAS
SUURKÕRV
TIIGILENDLANE
KELDRIKAKAND
KODUROTT
NIRK
HÜLLITU TOONESIPP
KÄELUSHIIR
RAUDSEPP
SAMMAL
MAJASIKK
MOBLI-TOONESIPP
NASTIK
SINISIKK
HABLIK MAJAVAMMI
MAJANÄÄTSIKAS
KODUHIIR
SEINAKORP
ORAV
HERILANE
KODUVARBLANE
KELDRIÖÖLANE
RISTÄMBLIK
TOAKÄRBES

8 Kes neist loomadest talvituvad majas? ❄️

2

8 Vanad majad moodustavad meie kultuuripärandi, neid tasub renoveerida ja uuele elule äratada. Kas sa tead mõnda väärtuslikku vana maja, mille võiks taastada?

4

8 Mitmed seened ja putukad võivad ehitisi tugevasti kahjustada, eriti, kui ruumid on niisked.

3

Kes nimetatud organismidest maja kahjustavad?

8 Uuri järgi, milliseid materjale ja ehitusvõtteid kasutatakse säästva renoveerimise puhul.

5

9 Määra veekogus kasvavad taimed vöönditesse ja kirjuta need joonisele
1

9 Pane kirja nii palju taimeliike kui sa ära tundsid
2

9 Loetle loomad, keda vees nägid ja püüdsid
3

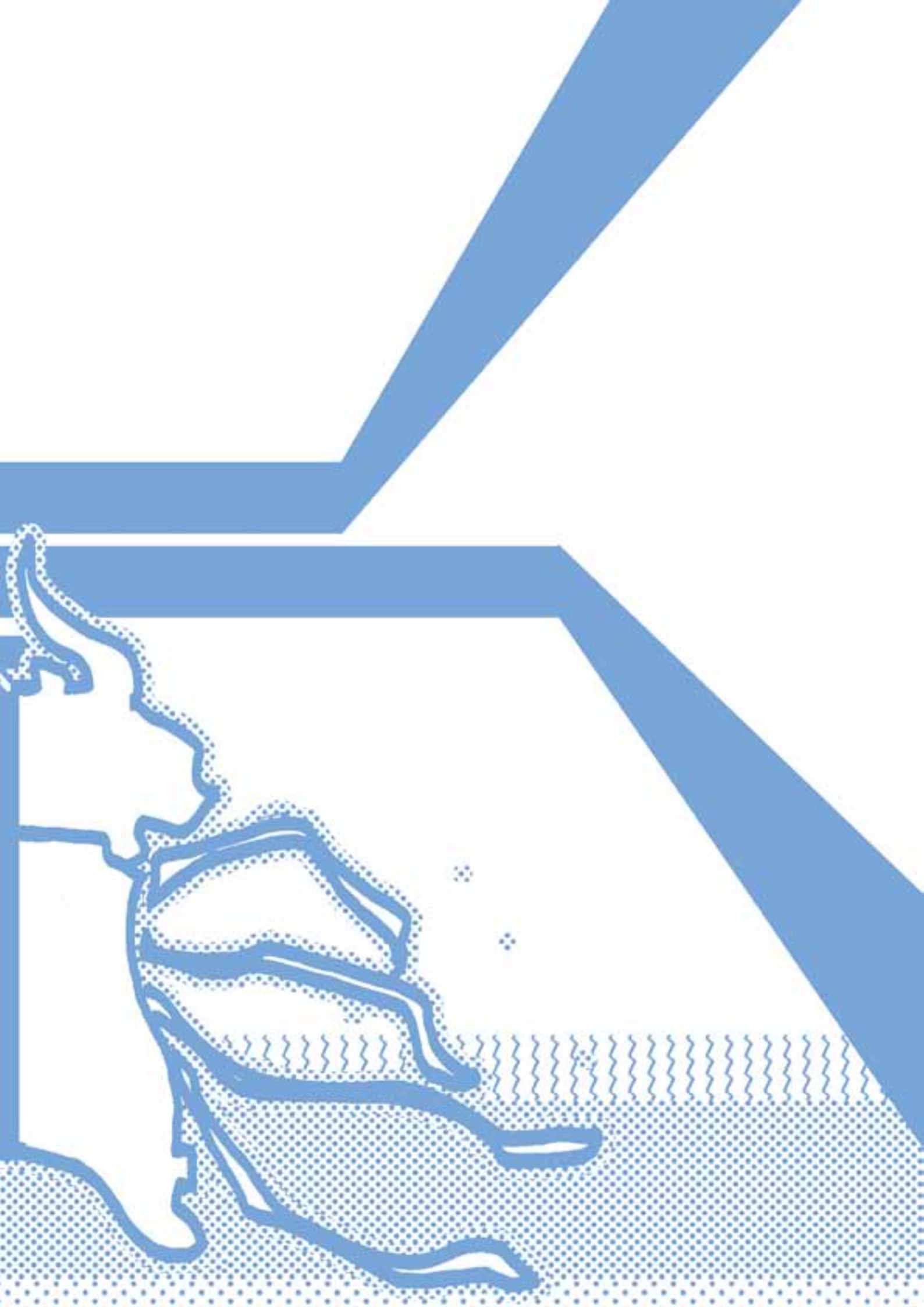
9 Vali püütud putukate hulgast 1-2 putukat, kirjeldage nende kehakuju, pead, tiibu ja jalgu
4

9 Koosta sellele veekogule iseloomulik toiduahel
5

9 Kas veekogu, mida uurisid on sinu arvates puhtaveeline või reostunud? Põhjenda
6

10

1

3

4

5

2

6

7

8

11

10

9

12

13